

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrto leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrto leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 28. septembra 1864.

Gospodarske stvari.

O pravi starosti mladih goved za pleme.

Pri mladih govedih se, kakor obilne skušnje učijo, spolovilno življenje oglašuje med šestim in devetim mescem njih starosti in se ponavlja pri telicah, če niso breje, vsake 3 do 4 nedelje; po takem so goveda vsaki letni čas za plemenjenje pripravne.

Pravi čas goveda po plemenu spuščati se ravna prvič po različnem rodu, v drugič po boljši ali slabiji klaji, in tretjič po rabi živinčet.

Prvič: kar se tiče rodú. Goveda majhnega rodú in majhne sorte, navadno nekoliko popred dorastejo in popolno moč zadobé, kakor goveda velike in težke. Ako gospodar ne želi, da bi mu posebno močne in težke bile, jih mora dobro leto ali pol drugo leto stare po plemenu spuščati, se vé da jim ne primanjkuje dobre in tečne klaje. Život se do tega časa tako dodela, da krava svojo rast brez vsega zadržka dokonča, teleta precej velike zrastejo in so za prodaj ali pleme dobre. Da bi jih dalje v plemenu zadrževal, zavoljo tega ni svetovati, ker bi utegnile naposled jalove ostati, zlasti take, ki se v hlevu krmijo in nikdar na pašo ne spusté; v taci okolščinah se rado primeri, da gré pri živinčetu vse na loj in meso. Pri veliki in težki živini pa ni svetovati, da bi se že telice pol drugo leto stare po plemenu spuščale; v Švajci, Montafunu, Pincgavi, v Holandii in v drugih krajih, kjer imajo veliko in težko živino, je sploh navada, da se junice okoli 2 leti in še ene kvatre čez stare k juncu vodijo. Ako bi se junice velikega in težkega rodú pre zgodaj po plemenu spuščale, gotovo bi se tudi rod te vrle živine sčasoma zmanjšal in poslabil.

Drugič: kar se tiče klaje. Bolj ko se mladi živini obilo in redivne klaje daje, tem bolj se redi in močna prihaja, in tem poprej je godna za pleme. Zato se morajo goveda, ktere obilo in dobre krme dobivajo in od mladosti skrbno gleštajo, poprej po plemenu spuščati, kakor take, ktere manj klaje dobivajo in se tako skrbno ne gleštajo. Kolik razloček je pri živinoreji v tej reči, se učimo deloma iz skušinj znamenitega živinorejca barona Riedesela, deloma pa iz rusovske živinoreje. V tem, ko je Riedesel svoje mlade goveda posebno dobro redil, so mu tako zrastle in močne bile, da bi jih bil mogel že 6 mescev stare po plemenu spuščati; bile so tako velike, kakor druge dve leti stare, pa v prvi mladosti v reji zamorjene. Nasproti pa Jordan pripoveduje (v svojih praktičnih bukvh o živinoreji, Dorpat 1852), da Rusi, ker jim njih goveda le počasi rastejo in se po bornih pašah pasejo, še le v četrtem letu po plemenu spuščajo. Ako gospodar mladim govedom obilo dobre klaje poklada

in jih ne goni na pašnike, ampak v hlevu redi, je vselej boljše, da se poprej kakor pozneje po plemenu spuščajo, sicer si debelih pajalovih junic zaredi; to pa mu utegne vse veselje do živinoreje sčasoma podreti, ker bi moral rep za repom dajati mesarju.

Tretjič: kar se tiče rabe. Kjer živinorejci posebno na to gledajo, da si bogato molžo napravijo, bi se jim svetovalo, da bi svoje telice nekoliko prej po plemenu spuščali. Skušnje učé, da tiste goveda, ki se pozno pariyo, namreč še le takrat, ko je njih truplo na vse strani že dorastlo, so malokdaj dobre mlekarice. Opazovanje spolovilnega življenja učí, da več mleka in več rodovitnost krav se ravna po tem, da se je mlada živina zgodaj ubrejila, dokler život še ni dorastel na vse strani; treba je tedaj, da mlečne žlezice začno poprej se gibati. — Kadar pa hočejo gospodarji veliko in močno živino imeti, ali za vprego ali za mesarja, naj je ne spuščajo pred drugim letom k juncu.

Po gosp. čas. Salcburške družbe.

Gospodarske skušnje.

* Razloček med mesom pitanega ali nepitanega živinčeta. Po dokazu angleških živinorejcev Lawesa in Gilberta je v mesu, čem delj ko se živinče pita, tem menj vode, in 1 funt mesa od dobro pitanega vola ima ravno toliko redila v sebi, kakor ga imata 2 funta od nepitanega. To potrjujejo tudi druge skušnje popolnoma. Po takem je mesna tarifa popolnoma pravična, po kateri je meso pitanega vola draže od nepitanega.

* Mramor (Werre, Erdkrebs) je ena največih nadlog kmetovavcem in vrtnarjem. Škoda, ki jo ta požeruh naredi, se ne dá prerajati, na katero se je pa do zdaj premalo gledalo. Mramor si napravi s svojima sprednjima nogama, ki ste rakovim ščipavnicam jako podobne, s kterima pa ne striže rastlin, ampak ju rabi za napravo podzemeljskih predorov, s kterima napravi sila veliko potov med rastlinskimi koreninami, in zemljo tako razruši, da ni v stanu potrebne vlage ohraniti; živi pa le ob koreninah boljših rastlin, kterih ne izrečeno veliko pokonča. Dostikrat se kmetovavec čudi in čudi, od kod le pride, da se mu po travniku prazne lehe odgrinjajo in trava sém ter tje suši, pa se ne spomni tega rovarja, kterege se zaredi na tavžente, kjer so se enkrat vgnjezdili. Razun pridnega krta, ki mramorja pokončuje, ga ni družega pravega sredstva pogonobiti tega požeruha, kakor to, če se mu jajca (zalega) pokončajo. Jajca, ki so sprva zeleno-rumene, potem pa črno-rumene, se lahko zatarejo. Po taci lehah, kjer se mokrota ne zdrži, se tu in tam razrušena prst nahaja, dostikrat komaj za dlan širjave. Pod tem razgrebom, nekako bolj na strani, dobiš kaka dva pavca